Vogels en wegverkeer

Inleiding

Een MER beschrijft de milieugevolgen van een plan of project. Onze kennis over die gevolgen bepaalt hoe we ze beschrijven. Soms zijn uit wetenschappelijk onderzoek vuistregels af te leiden. De hier behandelde vuistregel, over de invloed van wegverkeer op vogels, is functioneel als verkeer belangrijk is in het MER. Voorbeelden zijn projecten over nieuwe wegen, woningbouw of bedrijventerreinen.

Gevolgen voor vogels

Uit onderzoek blijkt dat er minder vogels voorkomen nabij drukke verkeerswegen. Dit wordt veroorzaakt door de volgende (combinatie van) factoren:

- verstoring door geluid;
- licht- en visuele verstoring;
- luchtverontreiniging;
- botsingen met auto's.

Het kader op de volgende pagina gaat verder hierop in.

Vuistregel

Het is mogelijk om de effecten van wegverkeer op vogels te bepalen met een vuistregel gebaseerd op verkeersbewegingen en vaste effectafstanden. Bij het bepalen van de afstanden is rekening gehouden met een combinatie van verschillende effecten op vogels. Bij gevoelige gebieden (bijvoorbeeld Natura 2000) is voor de zekerheid de effectafstand met 1,5 vermenigvuldigd.

Het effect zal uiteraard verschillen per soort en gebied. Aan deze aanpak zijn daarom onzekerheden verbonden. Kijk dus altijd of de vuistregel inderdaad voldoende informatie oplevert (zie ook de volgende pagina)! De effectafstanden zijn afgeleid uit diverse (recente) onderzoeken en zijn enkel en alleen toepasbaar voor vogels.

Hoe werkt het?

De vuistregel onderscheidt

- **minder drukke wegen**: < 10.000 verkeersbewegingen per etmaal, zoals een dorpsstraat of tweebaans weg in het landelijk gebied
- **drukke wegen**: > 10.000 verkeersbewegingen per etmaal, zoals een provinciale weg of snelweg.

Minder drukke wegen – Minder drukke wegen hebben weinig 'uitstralingseffecten' op vogels. Een actuele beschrijving van de aanwezige vogelsoorten en het ruimtebeslag van de weg is dan voldoende voor het MER. Uiteraard moet wel gekeken worden of het wegtracé in een gebied ligt dat bijzonder belangrijk is voor vogels, bijvoorbeeld als nest- of foerageergebied. Dit zal uit de actuele gegevens van de aanwezige vogelsoorten blijken. Er zijn dan mogelijk meer gegevens nodig (zie de volgende pagina)!

Foto: Eric van der Aa

Drukke wegen

Houd bij drukke wegen de effectafstanden aan uit de tabel hieronder. Doorloop daarna de volgende vijf stappen.

1. Stel het landschapstype en de kwetsbaarheid van het gebied vast en lees de bijbehorende afstand af;
2. Beschrijf welke soorten voorkomen binnen deze afstand en in welke dichtheden;
3. Bepaal het belang van 'het gebied binnen deze afstand' voor iedere soort (bijvoorbeeld het aandeel broed- of foerageergebied). Beschrijf actuele dichtheden van broedvogels (territoria per ha) of van foerageerende en rustende trekvogels (vogels per dag);
4. Schat op basis van deze aantallen op hoofdlijnen de gevolgen in voor de (lokale) populaties (inclusief het populatiedeel buiten de effectzone);
5. Toets deze gevolgen aan wet- en regelgeving.

Te hanteren effectafstanden tot drukke wegen per landschapstype. Gevoelige gebieden zijn meestal aangewezen als beschermd natuurgebied (Natura 2000 of Ecologische hoofdstructuur).

Landschapstype	Afstand (meters)		Voorbeelden van kritische soorten
	Gevoelige gebieden	Overige gebieden	
bos, bosstroken, lanen	750	500	Houtsnip, Spechten, Wielewaal
halfopen en kleinschalig cultuurlandschap	600	400	Patrijs, Kwartel, Steenuil
heidevelden, open duin, kwelders, schorren	750	500	Wulp, Zomertortel
weidevogelgebied	750	500	Kwartelkoning, Veldleeuwerik, Watersnip, Grutto
moerasgebieden, natte ruigten	600	400	Roerdomp, Snor, Porseleinhoen, Grote karekiet

Effecten nader toegelicht

Geluid – Verkeersgeluid kan vogels op verschillende manieren beïnvloeden. Door wegverkeer ontstaat een groot gedeelte van het etmaal een constante achtergrondruis. Vogels vermijden de weg want ze kunnen elkaar minder goed horen. Hierdoor wordt bijvoorbeeld paarvorming belemmerd. Ook horen vogels elkaars alarmroep niet meer, waardoor ze vaker slachtoffer worden van roofvogels en andere roofdieren. Vogels die met behulp van geluid (gehoor) jagen op bijvoorbeeld insecten of muizen hebben minder succes. Daardoor overlijden ze eerder en produceren ze minder nageslacht.

Licht- en visuele verstoring – Licht (vooral 's nachts) en bewegingen van rijdende auto's kunnen vogels beïnvloeden. Ook het verminderen van de 'openheid' van een gebied kan effecten hebben op het gebruik van een gebied door vogels.

Gevolgen emissies door wegverkeer – Uitstoot van vervuilende stoffen zoals stikstofoxiden kan een gebied minder geschikt maken voor vogels. Verzurende en vermestende stoffen die neerslaan in de omgeving van de weg beïnvloeden in veel gevallen de vegetatie. Dominante plantensoorten zullen dan andere soorten verdringen. Dit leidt uiteindelijk tot een afnemende biodiversiteit (minder soorten planten en dieren) en ook effecten op vogels.

Verkeersslachtoffers – Jaarlijks worden enkele miljoenen vogels doodgereden door wegverkeer. Met een landelijke populatie van ruim 30 miljoen vogels is wegverkeer daarmee de belangrijkste oorzaak van sterfte onder vogels. Er is meestal niet voldoende gedetailleerde informatie beschikbaar voor het MER (kennisleemte). Langs structuren zoals waterlopen en houtwallen die haaks op wegen staan, kunnen relatief veel slachtoffers vallen. Vogels trekken hier vaak langs.

Maatwerk voorbij de vuistregel?

Voor de meeste MER'en waarbij wegverkeer een rol speelt, is met de beschreven stappen voldoende informatie over vogels voorhanden. Maar na het doorlopen van de stappen op de vorige pagina kan ook blijken dat er meer gegevens nodig zijn. Enkele voorbeelden:

Wet- en regelgeving – Na de toetsing aan wet- en regelgeving blijken de effecten niet vergunbaar. Het voornemen heeft bijvoorbeeld mogelijk (te) negatieve gevolgen voor een vogelsoort in een Natura 2000-gebied. Vóór realisatie van het voornemen moet dan nauwkeuriger beoordeeld worden of de gevolgen ervan wel of niet 'significant negatief' uitpakken voor de soort. Om dat te bepalen zijn er voor het MER meer nauwkeurige en gedetailleerde gegevens nodig over aantallen, broedsucces en kwaliteit van habitats binnen en buiten de effectafstand.

Alternatieven – Er moeten in het MER alternatieven met minder gevolgen voor vogels worden ontwikkeld. Bijvoorbeeld vanwege Natura 2000 en/of omdat dit een doelstelling van de initiatiefnemer is.

Andersoortige effecten – De weg maakt deel uit van het voornemen, maar ook andere onderdelen van het voornemen hebben gevolgen voor vogels. Bij een bedrijventerrein kan bijvoorbeeld niet alleen de benodigde weginfrastructuur, maar ook de bedrijvigheid zelf effecten hebben op vogels. Of er komt een kassencomplex dat 's nachts voor lichtuitstoot zorgt.

Uitwijkmogelijkheden? – Misschien kunnen de vogels naar geschikte plaatsen in de omgeving uitwijken, waardoor minder negatieve effecten optreden door het voornemen. De mogelijkheden moeten geïnventariseerd en beoordeeld worden op geschiktheid.

Inpassing en mitigatie – Effecten zoals licht en geluid kunnen misschien gemitigeerd worden. Een goede inpassing van de weg kan het aantal verkeersslachtoffers sterk terugdringen.

Links en achtergrondinformatie

- Vogels en wegverkeer in m.e.r.
- Handreiking m.e.r. van Infomil
- Database beschermde gebieden van LNV.

Meer informatie?
Meer informatie vindt u op www.commissiemer.nl
U kunt uw vraag ook stellen aan onze helpdesk:
- 030-234 7666
- kennisplatform@eia.nl

De informatie in deze factsheet is bedoeld als algemene handreiking voor de praktijk, maar bevat nadrukkelijk geen specifiek advies voor individuele situaties. U kunt hier geen rechten aan ontlenen.

Factsheet nr. 20, versie 11 januari 2012